ח"י אלול

א. אין דער שיחה פון ח"י אלול תש"ה[1], האָט כ"ק מו"ח אדמו"ר געזאָגט: ביי חסידים איז פֿאַראַן אַן אַלטער חסידישער וואָרט אין צוויי אויסדרוקן שפּראַכן: א) ח"י אלול איז דער טאָג וואָס האָט געבראַכט און ברענגט אַ לעבן אין אלול. ב) ח"י אלול גיט אַ חיות אין דער עבודה פון אני[2] לדודי ודודי לי.

פון דעם וואָס כ"ק מו"ח אדמו"ר האָט איבערגעזאָגט ביידע נוסחאות, איז מובן, אַז זיי זיינען ביידע אויסגעהאַלטן, און אין יעדן נוסח איז דאָ אַן אויפטו אין תוכן לגבי דעם צווייטן*[2] — דאַרף מען פֿאַרשטיין:

נאָכדעם ווי עס ווערט געזאָגט (אינעם ערשטן נוסח) אַז „ח"י אלול . . ברענגט אַ לעבן אין אלול (סתם)", מיינט דאָס אַז עס ברענגט אַ לעבן אין אַלע ענינים, כולל (די התעוררות אויף) אַלע סוגים אין עבודת ה' פון דעם חודש

— וועלכע זיינען מרומז, ווי געזאָגט כמה פעמים[3], אין די ראשי־תיבות פון אלו"ל: „אנה לידו ושמתי לך"[4] (ערי מקלט) — תורה (כמחז"ל[5] דברי תורה קולטין); „אני לדודי ודודי לי" — קו העבודה, תפלה[6] (וואָס איז מחבר אידן מיטן אויבערשטן — „אני לדודי גו"[7]); „איש לרעהו ומתנות לאביונים"[8] — גמ"ח; און „(ומל ה"א) את לבבך ואת לבב (זרעך)"[9] — ענין התשובה —

וואָס גיט צו נאָכדעם דער צווייטער נוסח, אַז „ח"י אלול גיט אַ חיות אין דער עבודה פון אני לדודי ודודי לי", וואָס איז בלויז איין סוג עבודה פון (די סוגים וועלכע זיינען מרומז אין די ר"ת פון) אלול?

ב. ויש לומר, אַז די צוויי נוסחאות וועגן דעם אויפטו פון ח"י אלול, זיינען בהתאם צו די צוויי מעלות פון דעם טאָג[10] אַלס דער יום הולדת פון די „שני המאורות הגדולים"[11]: יום הולדת פון דעם בעש"ט — מייסד פון תורת החסידות הכללית, יום הולדת פון דעם אַלטן רבי'ן — מייסד פון תורת חסידות חב"ד.

חסידות חב"ד, אע"פ אַז זי איז אַ המשך פון חסידות הכללית — אַראָפּטראָגן תורת החסידות אין אַן אופן אַז זי זאָל ווערן פֿאַרשטענדלעך אין חכמה בינה דעת, שכל האדם — האָט זי אַ חידוש מיוחד לגבי חסידות הכללית[12]

---

1) לקוטי דיבורים ח"ג ע' 946. ס' השיחות תש"ה ע' 122.

2) שה"ש ו, ג. — ר"ת אלול (אבודרהם סדר תפלת ר"ה. פע"ח שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים עה"פ. ועוד).

*2) וראה בארוכה לקו"ש חכ"ט ע' 161 ואילך.

3) הקדמה לקונטרס צד (בסה"מ תי"א). ליקוט „אלול" (קה"ת תשי"ד, תשל"ה, תש"מ). לקו"ש ח"ב ע' 396. ח"ט ע' 299. לעיל ע' 207. ועוד. וראה גם אלף למטה ר"ס תקפא.

4) משפטים כא, יג. שה"פ ול"ת עה"פ. פע"ח שם.

5) מכות י, א.

6) כ"כ גם באלף למטה שם. וראה עוד אופן בלקו"ש ח"ט שם (הערה 23).

7) וגם היא פולחנא דרחימותא („דודי") — ראה קונטרס העבודה פ"א וג'.

8) מג"א ט, כב. ספר ערוגת הבושם בשם ס' אמרכל.

9) נצבים ל, ו. בעה"ט עה"פ. אבודרהם שם.

10) ועפ"ז יומתק הקשר דהמשך השיחה דח"י אלול הנ"ל — ע"ד יום הולדת הבעש"ט ודאדה"ז.

11) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו — ס' השיחות תש"ג ע' 142, 146, 188. ועוד.

12) ראה ד"ה פדה בשלום תרפ"ה (בשם אביו

[ועד כדי כך איז דער חידוש, אז דער־צו האָט זיך געפאַדערט אז דער מייסד (ומגלה) פון חסידות חב״ד — דער אַלטער רבי — זאָל זיין א נשמה חדשה, כידוע[13]; ביז ער ווערט אַנגערופן (ווי דער בעש״ט) „המאור הגדול״[14] (כנ״ל)].

ועד״ז איז עס בנוגע דעם ענין פון „אני לדודי ודודי לי״: כאָטש אז דאָס איז א פרט פון כלל הענין ד„אלול״, טוט ער אויף א חידוש עיקרי אין דעם כלל, און אלע עבודות פון אלול ווערן דורכדעם געטאָן אויף א העכערן אופן — וע״ד חידוש חסידות חב״ד לגבי און אין חסידות הכללית.

און דאָס איז דער ביאור פון די צוויי נוסחאות הנ״ל וועגן חי״ אלול:

דאָס וואָס חי״ אלול איז דער יום הולדת פון בעש״ט האָט אריינגעגעבן א חיות אין אלול, ווייל חסידות הכללית גיט אריין א חיות כללי אין עבודת ה׳, א חיות וואָס נעמט אָרום און נעמט דורך אלע סוגי עבודה;

און מצד דעם וואָס חי״ אלול איז דער יום הולדת פון אַלטן רבין — מייסד תורת חסידות חב״ד — איז אריינ־געגעבן געוואָרן א חיות אין דער עבודה פון „אני לדודי ודודי לי״ (און דורכדעם בכל סוגי העבודה), ווייל (דער חידוש פון) חסידות חב״ד איז פאַרבונדן במיוחד מיט דער עבודה, כדלקמן.

ג. די נקודת החילוק צווישן חסידות הכללית (דער בעש״ט) און חסידות חב״ד (דער אלטער רבי) האָט כ״ק מו״ח אדמו״ר אַריסגעבראַכט אין א קורצן פתגם[15]: דער בעש״ט האָט באַוויזן ווי מען דאַרף דינען דעם אויבערשטן, און דער אַלטער רבי האָט באַוויזן ווי מען קען דינען דעם אויבערשטן.

פון פשטות הלשון איז לכאורה משמע, אז פון תורת הבעש״ט ווייס מען נאָר ווי אזוי עס דאַרף זיין עבודת ה׳, אבער ניט דעם דרך ווי מ׳קען דורכ־פירן די עבודה בפועל.

איז תמוה: ווי איז שייך צו זאָגן אז דער בעש״ט האָט חי״ו ניט באַוויזן דעם וועג ווי צו זיין אַן עובד ה׳ בפועל? ואדרבא — דער בעש״ט האָט אויפ־געשטעלט א ריבוי גדול פון תלמידים ותלמידי תלמידים עובדי ה׳ ע״פ דרך החסידות פאַר דער התגלות פון חסידות חב״ד, און אזוי אויך — תלמידי תלמידיו אין דורות לאחרי זה, אויך די וואָס האָבן זיך ניט עוסק געווען (מאיזה סיבה וטעם שיהי׳) אין חסידות חב״ד. ביי זיי איז אין־ווייס געווען (ניט נאָר די ידיעה ווי אזוי מען דאַרף דינען דעם אויבערשטן, נאָר) עבודה בפועל ע״פ דרכי החסידות —

היינט וואָס איז דער פשט, אז (דוקא)

כ״ק אדמו״ר מהורש״ב נ״ע — י״ט כסלו עטר״ת*) שבזה שהביא אדה״ז חסידות לידי השגה גילה עצם פנימיות התורה. וראה לקו״ש חט״ז ע׳ 38 ואילך. ולהעיר מס׳ השיחות תורת שלום (ע׳ 55) „דער אַלטער רבי הי׳ מסכת בפ״ע״.

13) שיחת ח״י אלול הנ״ל (לקו״ד שם תעח, א ואילך. סה״ש תשי״ה ע׳ 127 ואילך). וראה לקו״ת שה״ש (ג, א) בפירוש ענין נשמות חדשות. וש״נ.

14) להעיר מב׳ הפירושים בפסוק (בראשית א, טז) „שני המאורות הגדולים״ — (א) שבתחילת הבריאה הי׳ אור הלבנה גדול כמו אור השמש. (ב) שאז היתה הלבנה „מאור״ כמו השמש ולא מקבלת אור מהשמש (ראה בפרטיות ס׳ הערכים־חב״ד ע׳ אור הלבנה ס״א וס״ז (וראה שם ס״ח לענין אור הלבנה לעת״ל), וש״נ).

*) נדפס בסה״מ עטר״ת (הוצאת תשמ״ח) ע׳ תרעג.

15) „התמים״ ח״ב ע׳ נח [עו, ב]. סה״מ תש״ח ע׳ 292.

דער אלטער רבי האָט באָוויזן ווי מען קען דינען דעם אויבערשטן?

ד. וועט מען דאָס פֿאַרשטיין בהקדים, אז כשם ווי מען געפינט בנוגע תורת החסידות — אז פריער איז זי נמשך געווארן באופן כללי (חסידות הכללית) און דערנאָך איז זי אַראָפּ־געטראָגן געווארן אין שכל (חב״ד) ובפרטיות — געפינט מען אויך עד״ז בנוגע צו כללות התורה:

דער אויבערשטער האָט געגעבן תורה — תורה שבכתב און „הלכות הנגלות לנו ולבנינו״[16] פון תורה שבעל פה[17] — צוזאַמען מיט די כללי התורה — מדות שהתורה (שבכתב) נדרשת בהן, ועד״ז בנוגע צו תושבע״פ (ווי צו דרשנען און אָפּלערנען פון פסוקים[18] און ווי זיך עוסק זיין אין „עומק טעמי ההלכות והפלפול בטעמיהן כו׳״[19]); און דער־נאָך, דורך דעם לימוד התורה פון אידן (לויט די כללי התורה שניתנו למשה בסיני), ווערן נתחדש — דורך זייער יגיעה מיט זייער שכל — כו״כ ענינים בתורה, אויך „חידושי הלכות לאין קץ ותכלית״[19].

וואָס דאָס איז איינער פון די ביאורי מאמר חז״ל[20] „כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה בסיני״ — דלכאורה איז דאָס אַ סתירה מיני׳ וביני׳: אויב „הכל ניתן למשה בסיני״, איז דאָס דאָך אלטער רבי האָט באָוויזן ווי מען קען דינען דעם אויבערשטן — היינט ווי זאָגט מען אויף דעם „עתיד לחדש״[21]?

אויך איז ניט מובן: ווי איז שייך צו זאָגן אז משה רבינו האָט אין אזא קורצן זמן דורכגעלערנט כל התורה כולה מיט אלע חידושים פון יעדן תלמיד ותיק עד סוף כל הדורות (ובפרט אז דאָס איז דאָך אויך כולל — דעם „חידוש תורה מאתי תצא״[22], תורתו של משיח[23], וואָס וועט זיין[24] בריבוי מופלג)[25]?

---

16) לשון אדה״ז בהל׳ ת״ת פ״א ס״ה.

17) ראה בארוכה רמב״ם בהקדמתו לפיה״מ בתחלתה. של״ה במס׳ שבועות (קצב, ב). וכמחז״ל (תו״כ ורש״י ר״פ בהר) דכל המצות כלליהן ופרטיהן ודקדוקיהן מסיני.

18) להעיר מזח״ג (רכא, א) לית לך מלה זעירא דלא תשכח לה באורייתא. וראה תענית ט, א.

19) הל׳ ת״ת שם.

20) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ״ב ה״ד. שמו״ר רפמ״ז. ויק״ר רפכ״ב. קה״ר פ״א, ט (ב). פ״ה, ח (ב). ועוד. וראה הנסמן בהערה הבאה.

21) בירושלמי ומדרשים שבהערה הקודמת לא נאמר הלשון „לחדש״ (כ״א „להורות״ „לומר״ וכיו״ב) [במגילה שם — „עתידין לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה״, ולא קאי על הדינים הנלמדים ע״י פלפול וכיו״ב].

אבל כן הובא בכ״מ, ומהם: שו״ת רד״ך בית ה׳ חדר ג. שו״ת הרדב״ז ח״ג סי׳ אלף כ (תקצד). תורת העולה ח״ג פנ״ה. הקדמת ש״ך עה״ת (ג, ג). כתבי האריז״ל שצויינו לקמן הערה 26. או״ת להה״מ ר״פ תולדות (יא, ג). תניא קו״א ד״ה ולהבין פרטי ההלכות. ועוד. ולהעיר שגם בירושלמי ויק״ר וקה״ר (פ״א) שם הובא ע״ז הפסוק (קהלת א, י) ראה זה חדש גו׳. ובויק״ר הוצאת מרגליות מביא גירסא (מכת״י) בויק״ר שם — „עתיד לחדש״. וכן הובא במטה משה שער ב׳. והגר״א גריס כן גם בירושלמי שם.

22) ויק״ר פי״ג, ג.

23) כמאמר הידוע (המשך תרס״ו ע׳ כג. תקמו. ועוד) שמ״ת לא יהי׳ עוד הפעם.

24) להעיר מהידוע (ד״ה וידבר (הב׳) תרצ״ט בתחלתו וסופו. ועוד) דזה שמשיח יוכל ללמוד תורה את כל העם כולו אף שיהיו ריבוא רבבות אנשים כו׳ הוא מפני שיהי׳ לימוד במדריגת הרא״י,

ע״ד הא שהאריז״ל שמע בב׳ או ג׳ שעות מה שלא יכול לפרש בדבור בשמונים שנים רצופים יומם ולילה (פע״ח שער ק״ש שעל המטה פ״א) כי השגתו היתה בבחי׳ רא״י (לקו״ת צו יז, ב. ובכ״מ).

ומזה מובן ג״כ שאין לתרץ השאלה שבפנים, כי משה קיבל התורה באופן של רא״י — כי מכיון שבסיני ניתנה גם תורתו של משיח, ש(גם) לימודו הוא באופן של רא״י, ובמשך שנים רבות, הרי אאפ״ל שמשה למד כל זה בפועל (אף ע״י רא״י) במשך ארבעים יום גו׳.

25) וביותר קשה ע״פ מחז״ל (מנחות כט, ב) הובא לקמן בפנים.

איז אײנער פון די ביאורים אין דעם, כנ״ל: משה רבינו האָט מקבל געווען תושב״כ און תורה שבע״פ מיט אַלע כללי התורה[26] ווי אַרויסצולערנען פון זיי כו״כ פרטים — ע״ד הפשט הרמז הדרוש והסוד — און דער תלמיד ותיק לערנט און נעמט אַרויס בפועל די פרטי השקו״ט הפלפול וכו׳ ביז צום דין פרטי — פון דעם כלל[27]; און דעריבער איז עס אַ חידוש (ווײַאַלד אַז משה האָט בפועל דעם ענין פרטי ניט געלערנט, ובלשון חז״ל[28] אַז משה „לא הי׳ יודע״ די „תילין תילין של הלכות״ וואָס ר׳ עקיבא האָט געדרש׳נט);

וויבאַלד אַבער אַז אַלע חידושים אין תורה מוזן זיין געבויט אויף די כללים וואָס משה האָט מקבל געווען בסיני, קומט אויס אַז „הכל ניתן למשה בסיני״ — אַלץ איז שוין געווען כולל (בהעלם עכ״פ) אין דער תורה ווי זי איז געווען ביי משה׳ן[29].

ובכ״ז דאָס וואָס דער תלמיד ותיק האָרעוועט אויס מיט זיין שכל צו מגלה זיין אַן ענין פרטי פון תושבע״פ (לויט די כללי התורה), טוט ער דערמיט אויף אַ חידוש אין תורה; און דאָס ווערט אַן ענין עיקרי אין תלמוד תורה, ויתרה מזו: עס איז אַ חיוב אויף „כל איש ישראל״[30] — ניט נאָר צו לערנען דאָס וואָס שטייט שוין אין ספרים וכו׳, נאָר אויך — „לחדש . . הן בהלכות הן באגדות הן בנגלה והן בנסתר״[30] [און נאָך מער: יעדער איד האָט אַ חלק אין תורה וואָס ער דאַרף מחדש זיין, וואָס אין דעם איז תלוי די שלימות פון זיין נפש[31]].

און עד״ז איז דאָס אינעם ענין פון חסידות חב״ד (אַראָפטראָגן חסידות אין שכל), אַז כאָטש דאָס איז לכאורה אַ פרט פון חסידות הכללית, ווערט אַבער דערמיט אויפגעטאָן אַ חידוש וחידוש עיקרי אין חסידות.

ה. פאַרוואָס ווערט טאָקע דער לימוד התלמיד ותיק אַנגערופן בשם „חידוש״? אמת טאָקע אַז משה האָט בפועל ניט געלערנט יעדן ענין ודין אין אַ פרטיות׳דיקן אופן — אַבער אַ חידוש אמיתי מיינט[32] דאָך ניט נאָר אַז די זאָך איז פריער ניט געווען בגלוי בפועל, נאָר

---

26) ראה שמו״ר פמ״א, ו: וכי כל התורה למד משה כו׳ אלא כללים למדוהו כו׳. וראה של״ה בהקדמה בית חכמה (כה, א־ב) ובמס׳ שבועות שם (הובא בקונט׳ עה״ח פל״א). סה״מ תפר״ח ע׳ קכח. וראה (באו״א קצת) שער מאמרי רז״ל להאריז״ל (למד״ר פ׳ חוקת). ועוד ביאור — שער רוה״ק (בהוצאת ת״א תשכ״ג — קח, ד) ושער הגלגולים הקדמה יז. וראה הנסמן לקמן הערה 28.

27) ראה לקמן ע׳ 386 ואילך (והערה 54) בנוגע למנהגי ישראל ותקנות כו׳.

28) מנחות כט, ב. וראה שער מאמרי רז״ל שם. חדא״ג מהר״ל מנחות שם. עץ יוסף לע״י שם.

29) וי״ל שזהו ג״כ הביאור בהא דר״א הגדול „לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם״ (יומא סו, ב. סוכה כז, סע״ב. ולהעיר מתורת שלום שם: וואָס איך זאָג איז אַלעס זיינע) — דלכאורה תמוה: הרי בודאי לא הי׳ כל לימודו של ר״א רק חזרה על דברי רבו, ובודאי גם חידש בתורה (ובפרט שזהו חיוב, כדלקמן בפנים) — אלא שכל חידושיו של ר״א היו רק ע״פ הכללים ודרכי הלימוד המיוחדים של רבו.

30) אגה״ק סכ״ו (קמה, א). וראה הל׳ ת״ת לאדה״ז (פ״ב ס״ב); ולחדש כו׳. ובזח״א (יב, ב) „לאפשה לה בכל יומא״ (ולהעיר מתו״א מקץ לח, ג).

31) אגה״ק שם (ולהעיר מהל׳ ת״ת לאדה״ז פ״א סוס״ד). וראה (בענין החלק שיש לכאו״א בתורה) שער ההקדמות ושער רוה״ק שם. לקוטי מהרח״ו זלה״ה שבסוף שער מאמרי רז״ל.

32) כפי׳ חז״ל במש״נ (קהלת א, ט) אין כל חדש תחת השמש — פ״ח מח׳ פרקים להרמב״ם (וראה מפרשי המשנה אבות פ״ה מ״י). ולכאורה צ״ע מסנהדרין קי, סע״א. וי״ל דשם א) הדיוק „יבוא״. ב) עדיפא מיני׳ משני לי׳.

ולהעיר מפרש״י עה״פ: . . . אבל ההוגה בתורה מוצא בה תמיד חידושי טעמים וכו׳.

אויך אַז זי איז אפילו „בכח״ ניט געווען. און וויבאַלד אַז דער דין פרטי איז געווען כלול (בהעלם) אין תורה ווי משה רבינו האָט זי געלערנט — וואָס דערפאַר פאָר זאָגט מען כנ״ל „הכל ניתן למשה בסיני״ — איז ווי רופט מען דאָס פאַרט אָן בשם חידוש[33]?

איז דער ביאור אין דעם בדרך אפשר[34]: דער תואר חידוש איז ניט אַזוי מצד דער חפצא, דעם ענין הנלמד (אַז דער ענין איז אַ נייעס, וואָס איז פריער ניט געווען), נאָר (בעיקר) מצד דעם גברא — אדם הלומד:

דער ענין אין תושבע״פ ווי ער איז כלול אין תורה ווי זי איז געגעבן געווארן בסיני איז אויף אַזויפיל בהעלם[35] ביז אַז, כנ״ל, אפילו משה וואָס האָט געווארנט אַלע כללי ואופני לימוד הפרט מן הכלל „לא הי׳ יודע מה הן אומרים״,

און דעם פרט׳ס קומען לידי התגלות איז אָן אויפטו וואָס געהערט איינגאַנצן צום תלמיד ותיק. און דעריבער הייסט עס אַ חידוש פון דעם תלמיד ותיק — וויבאַלד אַז ער האָט דעם גילוי ענין אויסגעהאַרעוועט בכח עצמו, דורך יגיעת שכלו, איז עס מצד אים אָן ענין חדש ממש.

און דאָס איז אויך איינער פון די טעמים[36], פאַרוואָס די שלימות הנפש איז תלוי אין דעם ענין פון „לחדש שכל חדש״ אין תורה:

דער אמת׳ער ענין פון שכל איז, אַז דער ענין שכלי ווערט ביים אדם מושג ונתפס[37], ניט דורכדעם וואָס אַ צוויי־טער (וועמען ער גלויבט) פאַרזיכערט אים אַז דער ענין איז אַזוי, נאָר דורכ־דעם וואָס ער, בכח שכלו והבנתו הוא, פאַרשטייט אַזוי. און דערפאַר איז די שלימות פון שכל אין דעם ענין פון „לחדש״, וואָס ווייזט אַז ער איז געקומען צום ענין שכלי אינגאַנצן בכח עצמו (כנ״ל).

און וויבאַלד אַז דער תכלית פון תלמוד תורה איז, אַז דער שכל האדם זאָל נתאחד ווערן מיט חכמתו ית׳ ב„יחוד נפלא״ — דעריבער, ווערט די שלימות הנפש (וואָס דאַרף דערגרייכט ווערן דורך ת״ת) אויפגעטאָן דורך דעם וואָס דער אדם איז מחדש בתורה.

ו. דאָס איז אויך דער חילוק אין דעם ווי תורה איז געגעבן געווארן מלמעלה, און ווי זי ווערט דערנאָך געלערנט דורך אידן:

לקח טוב נתתי לכם[38], מתן תורה, נותן התורה — איז דער עיקר הדגשה ווי דער לשון נתינה, די נתינה מלמעלה;

---

33) אף שיש ענינים שלא נלמדו מתושב״כ, כמו מנהגים (שאינם דין דתושבע״פ ג׳כ) (ראה לעיל הערה 27), „וגם כמה ענינים נתחדשו ממש בתושבע״פ ורק אסמכוה אקרא כו״ (המשך תרס״ו ס״ע שפג. ועד״ז בתו״ח פ׳ ח״ש קלד, ג. וראה גם במקומות שנסמנו בהערה הבאה) — מ״מ, מפשטות הלשון „כל מה שחלמיד ותיק עתיד לחדש״ משמע, שגם דין הנלמד ע״י מדות שהתורה נדרשת בהן וכיו״ב (שהם רק — מן ההעלם (שבכלל) אל הגילוי) נק׳ חידוש, וכמבואר בהמשך תרס״ו (כנסמן בהערה הבאה). וראה הנסמן לעיל הערה 26.

34) ראה המשך תרס״ו ע׳ שפג. שצג. תד (בנוגע לתושב״כ ותושבע״פ).

35) להעיר מסה״מ תפר״ח (שצויין בהערה 26) „שבמ״ת נמשכה ונתגלתה התורה כמו״ש בבחי׳ כלל בשרשה בחכמה הקדומה״, ושם לפנ״ז „במחה״ק דא״ק״ — אבל זהו למעלה מגדר כלל ופרט המדובר בפנים.

36) נוסף על המבואר באגה״ק שם (מצד העלאת הניצוצות כו׳).

37) תניא פרק ה, ע״ש.

38) משלי ד, ב. אבות פ״ו, ג.

ביז אז עס קען קומען אין דער נתינה — ע״ד ווי מען זעט ביי א רב ותלמיד דא למטה, ווען ביים רב לייבט דער שכל מיטן גאנצן אורך רוחב ועומק, לערנט ער עם דעם תלמיד — בלשון חז״ל[39] — ב„דרך קצרה״, ער גיט דעם תלמיד דעם קיצור, די נקודת השכל אן פרטים. די נקודה איז אין זיך טאקע כולל אלע פרטי השכל[40], אבער זיי זיינען דארט ניט ניכר ווי א מציאות פאר זיך.

אבער לאחר הנתינה (כולל גם הנתינה מהרב לתלמיד), איז דער עיקר — די הבנה והשגה וקליטה פון עניני התורה אינעם אדם המקבל, הלומד. און כדי אז א דבר שכל זאל נקלט ווערן ביים מענטשן, מוז ער נעמען און פארשטיין יעדן פרט פונעם שכל; און דוקא דורך דעם וואס ער איז תופס יעדן פרט בפ״ע, ווערט ביי אים נקלט (דורך די אלע פרטים) דער קיצור ונקודת השכל כדבעי ובשלימותה. ובדוגמא — פאר־שטיין א משנה (וואס זי איז ב„דרך קצרה״[41]) לעומקה ובשלימותה איז דאס דוקא נאכן לערנען און פארשטיין וקולט זיין (לעיונא — וואס דאמאלס איז דאס תורתו[42]) כל פרטי אריכות הדינים והשקו״ט וכו׳ וועלכע זיינען אין ברייתא[43], סוגיות הש״ס וכו׳ אויף דער משנה.

ז. בדוגמא לזה י״ל אויך דעם חילוק צווישן חסידות הכללית און חסידות חב״ד:

דער גילוי פון חסידות הכללית דורכן בעש״ט איז (דער עיקר הדגשה בזה) ווי זי קומט מלמעלה — מהקב״ה וצדיקים שדומין לבוראם[44]. און דערפאר איז איינע פון די הויפט הדגשות פון חסידות הכללית אויפן ענין האמונה — „צדיק באמונתו יחי׳״[45] — וואס אמונה איז ניט א זאך וואס ווערט אויפגעטאן דורך דעם מענטשן, נאר זי קומט מלמעלה[46], כולל אויך מאב (רב) לבן (תלמיד) — מאמינים בני מאמינים[47] — און דער אדם איז א „מקבל״.

דורך דעם וואס דער אלטער רבי האט אראפגעטראגן חסידות אין חב״ד (שכל האדם), איז געגעבן געווארן די אפשריות (ובמילא — די דרישה) אז די ענינים פון חסידות זאלן ווערן מובן (ביז —) נקלט ווערן אין מענטשן דורך עבודה בכח עצמו[48]; וועז א איד הארע־ווערט צו פארשטיין פנימיות התורה, תורת החסידות, ביז אז דאס לייגט זיך ביי אים אפ (נוסף מצד אמונה, אויך) מצד זיין השגת השכל[49], דעמאלט קומט צו דער יתרון, אז דער חיות אין עבודת ה׳ וואס אים קומט צו דורך דעם איז אן אויפטו פון דעם אדם העובד, א זאך וואס ער האט מחדש געווען דורך זיין יגיעה.

---

39) פסחים ג, ב.

40) ראה בארוכה ביאוה״ז פ׳ אחרי עו, ד. ד״ה וידעת תרנ״ז (סה״מ תרנ״ז ע׳ מט). ועוד.

41) כלשון הרמב״ם שהמשנה „דבר קצר וכולל ענינים רבים״ (הקדמתו לפיה״מ ד״ה אחרי כן).

42) ע״ז יט, א.

43) ראה תענית כא, א: אי איכא דשאיל כו׳.

44) רות רבה פ״ד, ג. ועוד.

45) חבקוק ב, ד. וראה לקוטי דיבורים ח״א קמא, ב. ועוד.

46) ראה תניא פל״ג.

47) שבת צז, א.

48) ראה לקו״ד שם. ובכ״מ.

49) בלשון הידוע (תקו״ז ת״ר בסופו) יחפרנסון מהאי חבורא דילך וכפי׳ המקדש מלך (בהקדמתו לזהר): יתפרנסון . . כשיפורש להם אמיתיות מאמריו כו׳. ובכסא מלך לתקו״ז שם: יתפרנסון . . יפורשו מאמריו העמוקים . . שיבינו כו׳ כי הלומד גירסא בעלמא כו׳.

[און דערפאר האט דער ענין — די נתינת כח אז מען זאל קענען „מחדש״ זיין און אויפטאן אין עבודה ע״פ חסידות בכח עצמו — געמוזט נתגלה ווערן דורך א נשמה חדשה דוקא].

ח. דאס איז אויך וואס כ״ק מו״ח אדמו״ר האט געזאגט אז דער בעש״ט האט באוויזן ווי מען דארף דינען דעם אויבערשטן, און דער אלטער רבי האט באוויזן ווי מען קען דינען דעם אויבערשטן:

דער חילוק צווישן „ווי מען דארף״ און „ווי מען קען״ איז: אין „ווי מען דארף״ הערט זיך אן די הדגשה אויף דעם ענין ווי (מען דארף עם טאן ווייל) ער ווערט געמאנט מלמעלה און קומט מלמעלה; „ווי מען קען״ איז מדגיש די יכולת האדם אינעם ענין, דאס וואס ער קען אויפטאן בכח עצמו.

אוודאי ופשיטא אז חסידות הכללית האט אויפגעטאן עבודה בפועל ע״פ דרכי החסידות, און נאכמער — דער חיות פון חסידות הכללית נעמט דורך דעם מענטשן[50] ביז אין אלע עבודות פרטיות — זיין דאוונען, לערנען, מעשה המצות ביז „כל מעשיך״ — ווערן אלע געטאן אויף א גאר הויכן אופן, מיט א חיות חדש;

וויבאלד אבער דאס איז א חיות וואס קומט מלמעלה — מצד אמונה — איז דאס א חיות כלליות[51], וואס נעמט ארום און נעמט דורך אלע פרטי האדם בשווה; עס הערט זיך ניט אן דער ענין ותוכן מיוחד פון דעם פרט אין עבודת ה׳, נאר זיי זיינען אלע חלקים ופרטים פון איין כלל.

ווי מ׳זעט אינעם ענין האמונה, אז דער חיות וואס זי ברענגט ארייז אין די פרטים פון עבודת ה׳, איז ניט מצד דעם תוכן פרטי פון יעדער עבודה, נאר מצד דעם וואס דער מענטש בכללו איז באמונתו יחי׳, ער לעבט מיט זיין אמונה, ווערן דערפאר (בדרך ממילא) אלע זיינע ענינים געטאן מיט א חיות און געשמאק.

דער אלטער רבי האט באוויזן ווי מען קען דינען דעם אויבערשטן — ווי אזוי דער מענטש האט ביכולת צו שאפן א חיות אין עבודת ה׳ בכח עצמו, דורך דעם וואס ער ארעווט אויך בשכלו צו פארשטיין פנימיות התורה; ובמילא איז דאס באופן, אז עס ווערט אין יעדער עבודה פרטית אויפגעטאן א נייער חיות, א חידוש, מצד דעם נייעם עומק וואס ער האט אין דעם תוכן פרטי פון דער עבודה[51].

ט. ע״פ כל הנ״ל ווערט מען פארשטיין די צוויי נוסחאות הנ״ל בנוגע דעם חיות וואס ח״י אלול ברענגט ארייז אין דער עבודה פון אלול:

מצד חסידות הכללית ווערט ארייז־געבראכט א חיות כללי אין אלול — אין אלע סוגי עבודה (כנ״ל ס״א־ב) — אין אן אופן אז די פרטי עבודה הערן זיך ניט אן ווי באזונדערע ענינים.

אין פשוט׳ע ווערטער: אין דעם חשבון הנפש וואס א איד מאכט בחודש אלול, מצד הנ״ל — טראכט ער בעיקר ווענן זיין מצב כללי אין עבודת ה׳. ער מוז טאקע מאכן א חשבון פרטי וואס האט זיך ביי אים געטאן אין יעדן פרט אין עבודת ה׳ — אנדערש ווען ביי אים ניט זיין קיין ריכטיקער חשבון — אבער אים איז נוגע (בעיקר) דער צד השווה וסך־הכל פון זיין מצב, צי ער איז צוגעבונדן

---

50) ראה בארוכה לעיל ע׳ 245 ואילך.

51) ראה גם לעיל שם ע׳ 247-8.

כדבעי צום אויבערשטן אדער ח״ו ניט כדבעי.

דער אלטער רבי, האָט אויפגעטאָן דעם ענין פון עבודה (אין חסידות) בכח עצמו, אריינגעבראכט אַ חיות אין דער עבודה פון „אני לדודי ודודי לי״ — וואָס דער סדר (פריער „אני לדודי״ און דערנאָך „ודודי לי״) — ווייזט אויף דער עבודה וואָס הויבט זיך אָן מיט אָן אתעדל״ת[52] און דער קירוב פון אויבערשטן צו אים („ודודי לי״) ווערט אויפגעטאָן ביותר וביותר וויבאַלד עס קומט דורך זיין עבודה, זיין „יגעת״, וואָס ער פועל׳ט ביי זיך (בכח עצמו) דער „אני לדודי״.

און דאָס טוט אויף אַ חיות חדש אין אַלע סוגי עבודות פון חודש אלול, אַז זיי אַלע ווערן געטאָן אין אָן אופן פון „אני לדודי״ — עבודה בכח עצמו.

(משיחת ש״פ תבא, ח״י אלול, תש״ל)

52) ראה באורכה ס׳ השיחות תש״ג ע׳ 177.